

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ МІКРО-, МЕЗО- ТА МАКРОРІВНЯ

Наталія ДОБІЖА

ОСОБЛИВОСТІ ЛІЗИНГОВИХ ВЗАЄМВІДНОСИН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Розкрито сутність лізингу в умовах ринку, нормативно-правові засади регулювання лізингових відносин між виробниками техніки, лізингодавцями та лізингоодержувачами. Охарактеризовано особливості лізингових взаємовідносин в аграрному секторі економіки.

The essence of the leasing mark et conditions, regulatory and legal framework governing leasing between equipment manufacturers, lessors and lessees. The features of leasings mutual relations are described in the agrarian sector of economy.

Формування і розвиток ринку матеріально-технічних ресурсів в агропромисловому комплексі, забезпечення підприємств сучасними технічними засобами вимагає посилення державної підтримки щодо подолання дефіциту інвестиційних коштів. Означені процеси потребують скоординованих дій органів державного управління, сільськогосподарського машинобудування та виробничих структур, спрямованих на розробку та впровадження більш дієвих механізмів фінансування оновлення матеріально-технічної бази в галузі. Як показують дослідження, саме лізинг є тим специфічним механізмом, який вирішує ці проблеми шляхом додаткового залучення бюджетних коштів у відтворення основних засобів та застосування прогресивних технологічних процесів у аграрному виробництві, і на цій основі створення науково-організаційних передумов стабільного й високоефективного функціонування не тільки сільськогосподарської, а й промислової має стати одним із найбільш результативних чинників матеріально-технічного оновлення та підвищення економічної ефективності вітчизняного аграрного сектору. Вони докладно висвітлені в працях провідних вітчизняних вчених-економістів: В. Г. Андрійчука, І. Д. Бурковського, П. І. Гайдучького, А. Головка, М. Я. Дем'яненка, В. В. Іванишина, В. В. Казімірського, Г. Б. Калитки, О. В. Крисального, М. Г. У них по-різному й доволі широко розглянуто проблеми становлення лізингових відносин як у вітчизняному, так і зарубіжному АПК. Однак такі важливі аспекти, як науково-методологічне трактування сутності лізингу в умовах ринку, нормативно-правові засади регулювання лізингових відносин між виробниками техніки, лізингодавцями і лізингоодержувачами потребують, на наш погляд, подальшого вивчення.

У цьому контексті метою нашого дослідження є теоретико-методологічне уточнення сутності лізингу, проведення аналізу та оцінки переваг його форм і видів щодо оновлення основних фондів у сільськогосподарських підприємствах.

Формування лізингу в аграрній сфері з точки зору дії лізингових відносин має подвійну мету. Передусім його необхідно розрізняти як відносини лізингодавця з банківською установою і постачальником техніки, пов'язаних з одержанням кредитів, купівлею і продажем лізингового майна. Керуючись інтересом лізингоодержувача, лізингодавець купує за позичкові і власні кошти майно у постачальника з подальшою його передачею в короткострокову оренду або у довгострокове воло-

діння (користування). Цей етап є терміном формування лізингового капіталу-власність. З моменту передачі технічних засобів лізингоодержувачу він започатковує другий етап лізингових відносин – перетворення капіталу-власність у капітал-функцію. Тобто, цільова функція лізингових відносин у галузі полягає саме у створенні умов поступового оновлення капіталу-функції в кожному суб'єкті господарювання аграрної сфери шляхом тимчасового використання капіталу-власності та накопичення власних резервів.

З огляду на зазначене ефективність лізингової діяльності залежить передусім від розуміння сутності та природи лізингу щодо створення стабільних умов переозброєння галузі і специфічних особливостей його практичного застосування. Тобто, у широкому розумінні лізинг в АПК – це економічна категорія, що характеризує різносторонні і взаємовигідні відносини між всіма учасниками лізингових операцій щодо ведення ефективної діяльності, яка базується на фінансово-організаційній та фінансово-операційній сукупності відносин з подальшим розмежуванням капіталу-власності і капіталу-функції, основною метою якого є стійка структурна перебудова основних фондів у галузі, особливо їх активної частини – мобільних засобів виробництва.

Лізингові відносини потребують обов'язкових гарантій, які закріплюються угодою про страхування. Це угода, за якою страхова компанія зобов'язується виплатити страхувальнику-підприємцю страхову суму на випадок одержання збитку. Об'єктом страхування при лізингових відносинах можуть бути: урожай сільськогосподарських культур, худоба, будівлі, споруди, техніка, силові і робочі машини та інше майно, яке в процесі експлуатації внаслідок різних стихійних лих (пожежі, вибуху, повені тощо) може бути знищено або пошкоджено. При цьому страхова компанія, як непрямий учасник лізингової угоди, через сплату лізингодавцем та лізингоодержувачем страхових внесків одержує гарантовану можливість розширювати статутний капітал і більш ефективно вести свою діяльність.

У процесі проходження цих етапів лізинг в галузі набуває двох основних форм – фінансового та оперативного. Для них характерні певні основні ознаки, систематизація яких представлена на рис. 1.

Ознакою формування фінансово-організаційного або фінансового лізингу є укладання договору між лізингодавцем і лізингоодержувачем на технічне оновлення та структурну перебудову згідно з яким відбувається формування капіталу-власності. Дуже важливо, що на цій стадії лізинг набуває такої форми, яка за своєю сутністю покликана вирішити проблему інвестування придбання технічних засобів у вигляді капіталу-власності. Лізингодавець з метою одержання максимального підприємницького доходу за дорученням лізингоодержувача купує у виробника (постачальника) основні засоби для подальшої їх передачі лізингоодержувачу на термін, наближений до строку повної їх амортизації. Це має бути зафіксоване в угоді за взаємною домовленістю, яка є механізмом поєднання лізингового інвестування з лізинговою купівлею технічних ресурсів і характеризується як фінансовий лізинг. Отже, фінансовий або фінансово-організаційний лізинг – це комплекс відносин, які за своєю ознакою призначені створити у лізингодавця капітал-власність не для власного користування, а для передачі лізингоодержувачу на коротко- або довгостроковий термін.

Після набуття фінансового статусу капітал-власність перетворюється в оперативну форму лізингу (у капітал-функцію в уречевленому вигляді) і схожий з орендою (користуванням) майна. Основною ознакою, яка характеризує цей етап є передача орендодавцем майна (техніки, обладнання) в тимчасове користування (володіння) сільськогосподарському підприємству. Характерно, що при цьому термін користування майном може бути і короткостроковим, і довгостроковим. У першому випадку термін має бути коротшим за нормативний строк експлуатації технічних ресурсів. Після закінчення терміну дії угоди воно повертається лізингодавцю і може знову надаватися тому ж або іншому лізингоодержувачу.

Другий випадок характеризується тим, що лізингова компанія за новою угодою передає тому ж чи іншому лізингоодержувачу не спеціально придбану за його заявкою технічні ресурси, а тільки наявні. Обов'язки з її обслуговування, ремонту, страхування вона бере повністю на себе. Тобто, як у першому, так і другому випадках лізингове майно може передаватися в оренду декілька разів. Саме в цьому і полягає специфіка оперативної форми лізингових відносин.

Використовуючи актив лізингодавця, лізингоодержувач може також реалізовувати своє право на власність переданого в оренду майна, але ж тільки по закінченні терміну лізингової угоди і за умови повної чи близької до неї виплати лізингової вартості.

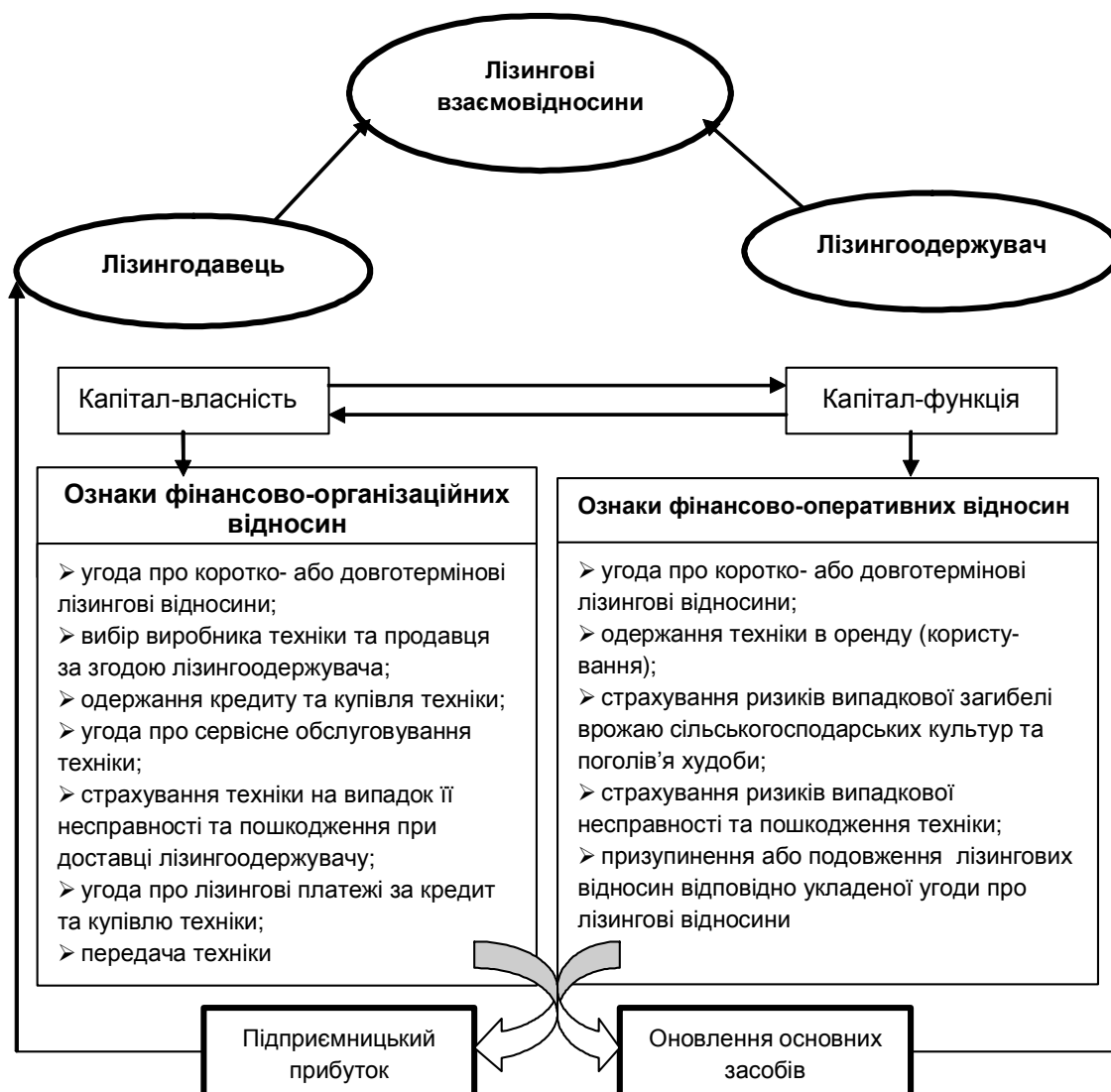

Рис. 1. Систематизація основних видів лізингу за ознаками їх взаємовідносин

Лізинг з повною окупністю орендованих основних засобів найбільшого поширення дістав в Росії ще з 1996 року. Компанії-орендодавці, використовуючи механізм прискореної амортизації, передають їх в оренду на період, як правило, до 6 років. Це дало змогу суттєво скоротити лаг оновлення техніки в сільськогосподарських підприємствах.

У Білорусі при проведенні лізингових операцій також запроваджена прискорена амортизація, яка дає змогу оперативні в короткі терміни відновлювати технічне переоснащення виробництва. Ініціатива лізингових компаній цих країн, спираючись на світовий досвід, створює найдосконалішу в СНД нормативно-правову базу, що регулює лізингові відносини.

Лізингові угоди в цих країнах не можуть бути розірвані раніше встановленого терміну. За період її дії орендар виплачує орендодавцю вартість майна і надалі стає його власником. Вони передбачають одержання лізингодавцем кредитів від 60% до 70% вартості техніки, яка потім здається в оренду. При цьому, купуючи техніку, він не завжди може сплачувати постачальнику повну її вартість, певну частку він може погасити за рахунок застави майна або за рахунок лізингових платежів.

Отже, фінансовий лізинг – це специфічний механізм, який є передумовою стабільного і високо-ефективного використання сільськогосподарської техніки у виробництві. Сутність проходження лізингового ланцюга полягає не в підприємницькій діяльності як такої, а в тому, що лізингодавець з

подачі лізингоодержувача формує капітал-власність (ринок технічних засобів). З моменту передачі їх лізингоодержувачу у тимчасове або довгострокове користування (володіння) започатковує уже основний етап лізингових відносин – перетворення капіталу-власність у капітал-функцію. Тобто, цільова функція лізингових відносин полягає у створенні умов стабільного оновлення капіталу-функції в суб'єкта господарювання аграрної сфери шляхом тимчасового використання капіталу-власності та нагромадження власних резервів.

Література

1. *Непочатенко О. О. Роль банків у лізингових угодах / О. О. Непочатенко // Економіка АПК. – 2007. – № 1. – С. 89–94.*
2. *Гринчук Ю. С. Економічна природа та сутність лізингу в аграрному секторі економіки України / Ю. С. Гринчук // АгроІнКом. – 2005. – № 7. – С. 35–40.*
3. *Щебликіна І. О. Лізингові відносини в період реформування аграрного сектора економіки / І. О. Щебликіна // АгроІнКом. – 2003. – № 11–12. – С. 77–79.*
4. *[Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www. leasing.org/ua](http://www.leasing.org.ua).*